

Det var fullsatt i kyrkan, och många var framme och fotograferade Ardrekistan under kvällen då kopian överlämnades till församlingen.

Ardrekistan är tillbaka som 3D-kopia i majsstärkelse

ARDRE
Värdefulla historiska fynd kan återföras till socknarna – i form av kopior. Ardre är en föregångare med bildsten i betong och nu även en 3D-printad gravkista.

Projektet att göra en kopia av Ardrekistan är lika unikt som originalet, och intresset att höra hur det gick till är mycket stort. När kopian installerades vid en ceremoni vallfärdade sockenborna till kyrkan för få höra histo-

rien om det fantastiska fyndet och arbetet med att få tillbaka det till kyrkan.

Vid restaureringen av Ardre kyrka 1900 gjordes fantastiska fynd när man lyfte på golvplankorna. På den svarta mullen låg Volundste-

nen, och kring den de fyra sandstenar som tillsammans utgjort ett gravmonument. Bildstenen, som bland annat berättar om smeden Volund, och gravkistan, vackert ornamenterad och med runinskrifter, var så betydelsefulla fynd att de snabbt fördes till Historiska museet i Stockholm.

Länge fick Ardreborna resa långväga för att se fynden från kyrkan. Tanken att skapa en kopia av bildstenen väcktes först 1997 efter att ett sångspel om Volund satts upp. Eva Sjöstrand som

skapat spelet hade inspirerats av bildstenen.

Nu blev det fart i socknen. En insamling bland sockenborna gav tillräckligt med pengar för att låta Paterik Stocklassa göra en avgjutning av Volundstenen. 1999 restes kopian i betong vid bygdegården, där bildstenen finns att beskåda än i dag.

Det dröjde nästan 15 år innan arbetet med att återföra gravkistan tog fart. Allt startade med ett fästingbett. Andreas Oxenstierna, som är upp vuxen i Ardre, drabba-

des av TBE. Under konvalescensen läste han historiska skrifter, bland annat om svenska runskrifter.

– Jag insåg då att Ardrekistan är unik, och att vi borde göra något för att få tillbaka den till socknen, säger han.

Att få tillbaka originalet var otänkbart, meddelade Historiska museet. De fyra stenarna som utgör Ardrekistan är ett alltför viktigt fynd. Gravkistan tros vara från omkring 1100. Med sin blandning av hedniska motiv och vad som ser ut att vara en kristen bön är kistan ett

exempel på övergången till kristendomen, och ett tecken på att skiftet av religion tycks ha varit fredligt. Man tog emot den nya religionen samtidigt som man behöll berättelserna från den gamla tron.

Andreas Oxenstierna visste att Riksantikvarieämbetet 3D-scannat ett 60-tal bildstenar, bland annat de som utgör Ardrekistan.

Men att skriva ut kopior på en 3D-printer visade sig vara ett mycket dyrt och tidskrävande projekt. De företag

FOTO: PER LEINO

Stenen till vänster har målats med äggoljetempera för att få sandstensens färg. Den till höger har kvar färgen som utskriften i majstärkelse har.

FOTO: KATARINA SÖDERDAHL

En sida av Ardrekistan har återfått den färg som man tror originalet haft en gång i tiden.

FOTO: KATARINA SÖDERDAHL

han inledningsvis kontakta-
de på fastlandet var inte in-
tresserade.

Lösningen fanns dock på nära
håll. Riksantikvarieämbetets
filer hamnade hos Joakim
Turnbull Möller i Roma, vars
företag arbetar med 3D-scanning.
Med stor möda har han
bearbetat Riksantikvarieäm-
betets filer, så att utskriften
kunnat göras i mindre bitar
med en vanlig 3D-printer.

– Jag kom på att om man
skrev ut delarna i tunna skiv-
vor och sedan monterade
dem på frigolit skulle man
spara mycket tid. Men det
har ändå tagit många tim-
mar, först med att dela upp
filerna. Sedan har jag prin-
tat tio skivor per gång. Varje
utskrift har tagit 30 timmar,
säger Joakim Turnbull Møl-
ler som räknar med att hans
3D-skrivare arbetat non stop
i en månad för att skriva ut
alla bitarna.

För Joakim Turnbull Møl-

ler, som gjort mycket av ar-
betet ideellt, var projektet
en rolig utmaning.

– Det är skoj att visa upp
det här, så att alla kan se att
man kan göra kopior av his-
toriska föremål på en enkel
3D-skrivare som inte kostar
mer än 5 000 kronor, säger
han.

När 3D-skrivaren i Roma
var klar fanns 97 bitar i ett
bioplastmaterial av majs-
stärkelse. Därefter övertogs
arbetet av konservatorn Ka-
tarina Söderdahl, med upp-
gift att få 3D-utskriften att li-
ka originalet. De små plattor-
na har hon lagt som ett pus-
sel, spacklat skarvarna och
lagt den färdiga 3D-ytan på
frigolit. Frigoliten har se-
dan behandlats med spackel
blandat med sand. Sedan
har allt slutligen målats med
äggoljetempera.

– Det har verkligen varit ett
udda uppdrag. Jag har aldrig
gjort något liknande tidiga-
re, berättar hon och tillägger:

– Jag har studerat origina-
let på Historiska museet. Där
är Ardrekistan en superkän-
dis med sin blandning av
hedniska och kristna tecken.

Originalet är gjort i sand-
sten, som är mer skört än
kalk. Men eftersom Ard-
rekistan sannolikt har förva-
rats i kyrkan sedan den till-
verkades är den i förvånans-
värt gott skick.

– Det är hög kvalitet, det fi-
naste man kan få. Runorna är
som nyhuggna, verkligen jät-
tefina, säger Katarina Söder-
dahl.

**Vad tycker du om att göra
kopior av historiska före-
mål?**

– Det är bra att den möjlighe-
ten finns, när originalen ho-
tar att vittra sönder. Det är ett
roligt initiativ som man tagit
i Ardre. Det skapar ett väldigt
engagemang, och intresset
ökar säkert när man kan se
Ardrekistan i socknen, säger
Katarina Söderdahl.

Katarina Söderdahl fick
rätt. Kyrkan var fullsatt när
kopian av Ardrekistan över-
lämnades till Garda försam-
ling i början av augusti. Kis-
tan står nu på ett bord med
en skiva av kärnvirke från
socknen. Bordets ben i smi-
de är ett verk av Bengt Botval-
de. För att få vacker lyster har
järnet penslats med tre lager
tjära från socknens sojde. Tjä-
ran har sedan bränts för att
ge en hållbar yta.

Under kvällen kunde besö-
karna titta närmare på kis-
tans stenar, och försöka tyda
de runor som pryder dem.
Tecknen är förmodligen de
äldsta danska runor som be-
varats på ön. Läser man skrif-
ten (och gissar de delar som
saknas) får man fram tex-
ten: "Likhats söner läto göra
ett gott minnesmärke efter Ai-
likn, en god kvinna, moder till
Aivat och Ottar och Gairvat
och Likhvi. Gud och guds mo-
der vara nådig mot henne och

mot dem som göra minnesvår-
den den största som man kan
se. Hon var enda dotter till Ai-
björn i Garda, som var med
Vive..."

Runorna sätter fantasin i rö-
relse. Ailikh var uppenbarli-
gen en betydelsefull kvinna.
Andreas Oxenstierna tror
att det var hon som såg till
att den första kyrkan i Ardre
blev byggd.

3D-kopian lär locka besö-
kare till kyrkan, och för den
som vill lära sig mer om Ard-
rekistan har sockenförening-

en fyllt på sin hemsida med
fakta.

Ardre sockenförening har
stått för det administrati-
va, och tagit emot de 35 000
kronor man fått i bidrag från
bland annat DBW, Gotlands
hembygdsförbund och Spar-
banksstiftelsen Alfa.

**Per
Leino**

per.leino

@gotlandsallehanda.se

Gör din egen 3D-kopia

1. Ladda hem den 3D-scannade filen från Riksantikvarieämbetets sida.
2. Be någon datakunnig kompis dela upp filen, så att utskriften kan göras i mindre bitar på en vanlig 3D-printer.
3. Skriv ut bitarna på 3D-skrivaren.
4. Pussla ihop delarna, och montera dem på lämpligt underlag.
5. Spackla skarvarna.
6. Måla med färg som överensstämmer med originalet.
7. Bjud socknen på en storslagen invigning.